

PORAŻAĆ (70) *vb impf*

o oraz drugie a jasne; -rã- (60), -ra- (7); -ra- *BiałKaz, SkarKaz, VotSzl*; -rã- : -ra- *BielKron* (16:2), *Mącz* (3:1), *RejPos* (5:1).

inf porażać (2). ◇ *praes* 1 sg porażam (4). ◇ 2 sg porażasz (1). ◇ 3 sg poraża (9). ◇ 1 pl porażamy (1). ◇ 3 pl porażają (4). ◇ *fut* 3 sg m będzie porażał (1). *f* porażać będzie (1). ◇ *praet* [1 sg m -em porażał.] ◇ 3 sg m porażał (21). *f* porażała (2). ◇ 3 pl m pers porażali (16). *subst* porażały (2). ◇ *con* 1 sg m by porażał (2). ◇ *part praes act* porażając (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) i XVIII w.

1. *Zadawać klęskę, pokonywać w walce, gromić, zwyciężać; prostemere HistAl, Mącz, Cn; devincere (bello a. praelio) HistAl, Cn; vincere Mącz, Cn; fundere Modrz; adipisci victoriam, debellare, proterere, consequi a. patrare victoriam, dere a. edere a. facere stragem, facere cladem, frangere praelio Cn [w tym: kogo (49)] (56) : [Lucius] Będąc ná tym przełożenstwie/ napirwey wiodł walkę z Lácinniki/ ktore wielekroć porażał y pod fwą moc przyiał/ miernie fie z nimi obchodząc *BielKron* 102; LEO Bazyli/ then był vczony Filozoph/ Sáráceny porażał wielekroć swoią opátrznócią *BielKron* 169; [Wszeborz wojewoda i hetman] broniąc firot wielekroć porażał Władziławá náiezdźáiącego brácią. *BielKron* 354v; [Polacy] Zagony ktorekolwiek fkađ przychodziły s plony tákież porażáli. *BielKron* 409v, 58 marg, 120v, 130, 367v, 396 (12); *Mącz* [497]b; *RejPos* 202; ten Narod [Tatarowie] natrudnieyfy był ku zwalczeniu Cyrułowi Alexándrowi wielkiemu/ tákież Rzymianom/ bo ie częšto porażáli *BielSpr* 67; A s tym poilkim [!] Stephan Turkow bárdzo częšto mężnie porażał/ y wielkie ich woýká pobijał *StryjKron* 662; Abowiem dla tey miłey oyczyzny rozłzerzenia/ dla obrony y fławy iey nie ciężko było [...] Kázimierzowi wielkiemu Ruśi dokonác/ zamki y miáftá murowác/ Iágielowi Niemce z Krzyżakámi porażać *VotSzl* B.*

porażać czym (4): oni fławni á zacni Hetmáni wiekow pirwfzych/ závždy więcey rozumem á vważnemi rádami fwemi porażáli/ niżli czáfem mocámi. *RejZwierc* 163. *Cf* »małym pocztem porażać«.

porażać gdzie [w tym: u czego (4), in quo (1), „indziej” (1)] (6): [Fulko król jerozolimski] ftałe Krześciánfkiey rzeczy bronil á Turkom mocno odpierał/ ktorych wiele porażał in agro Perfico/ przeto fie go Turcy bali. *BielKron* 178v; [król Baldwinus III] Ták był fkorý á fercá śmiáłego/ áż Turkow doiezdzał y porażał v Hierekontynos. *BielKron* 178v; *BiałKaz* L3 [4 r.].

W charakterystycznych połączeniach: porażać (barzo) częšto (3), *częstokroć* (2), *wielekroć* (8); *porażać mężnie* (2), *mocnie; porażać + nazwa narodu* (13), *porażać + imię wodza* (3).

Zwroty: »porażać nieprzyjaciele, przeciwniki« = prosternere inimicos HistAl [szyk zmienny] (3:1): Iako Anektanabus w ołobie fmozey vprzedzał Filipa na woynie/ porażaiąc iego nieprzyjaciele [antecedebat Philippum prelio devicendo et hostes]. *HistAl* A5, A5v; gdy podnośił [Mojżesz] ręce swoie czáfu oney bitwy ludu łobie poruczonego/ iż w then czás mocnie porażali nieprzyjaciele swoie. *RejPos* 236; Rułnaki, Węgry, y Niemce z Czechámi, Moráwce ziađle, z bitnymi Prufámi. Ośm á czterdzieścikroć te przeciwniki, Mężnie [Bolesław Krzywousty] porażał, myłąc im ich fzyki. *KlonKr* C4.

»małym pocztem (a. wojskiem) porażać« = *parva manu fundere Modrz* [szyk zmienny] (3): *RejZwierc* 43v; co fie działo około onych fynow Máchábeyfkich/ [...] Iákie niepodobne woýká bárdzo

málym poczthem porażáli/ [...] to iuz tám o tym Ízyrzey híftoria fwiátczy. *RejZwierc* 205; *ModrzBaz* 113.

»wojska, lud, ludzie porażać« = *prosternere acies a. hostes, a. milites Mącz, Cn; fundere exercitum a. copias Modrz, Cn* [szyk zmienny] (7:1:1): Ia zówždy o fwyh [synach tj. wojsku] Ítyfzē nádobne nowiny. Gdy ludzie porażáią/ bitew wygrywáią/ Gdyż Krolowie Rycerłkie fyny zá fwe máią. *RejZwierc* 34v; Pan [...] Pobudził Gedeoná páłterzá próftego/ Wielkie woyská porażał/ máłym pocztem iego. *RejZwierc* 43v; *BielKron* 288; *Mącz* 415a; *RejZwierc* 205, 205v; *BielSpr* 21v; Rzymiánie máłym woyskiem/ ále ćwiczonemi żołnierzmi/ y Hetmány Ípráwnemi á biegłemi/ wielkie woyská częftokróć porażáli [parva manu ... ingentes exercitus saepe fudisse] *ModrzBaz* 113; Tureckie woyská fámym okrzykiem imieniá IEZVS porażáli. *SkarKazSej* 683a.

Szeregi: »porażać i bijać« (1): ále Koribut ná ten czás w Czełkim Kroleftwie zá Krolá fię nošíł/ [...] wielkie wffy porażał/ y bijał *StryjKron* 567.

»gromić i porażać« (1): Mikołay Sieniáwłki/ Hetman wielki Koronny/ ten by łáłkom wálzym powiedział ile rázow/ v Dniepru/ v Buku/ y Niełtru/ y indźiey w pułtych polách ty Pogány gromił/ y porażał *BiałKaz* L3.

[»porażać i pobijać«: czasem się trafiło, zem nie dopuścił Tatar w ziemiá WKMci a czasem-em się też dostrzegáł, gdy szli z ziemié WKMci, których-em za łaská Bożá a za szczęściem WKMci porażał i pobijał. *MemorPretw* 346.]

»porażać i wygrawać« (1): Tegoż roku porážili go [Wasyla] Tátárowie Kozáńscy/ á wždy Mołkwá ták dobrze o tym Kniázu dźierzáłá/ iáko by on zówždy porażał y wygrawáł. *BielKron* 429.

Przen (17) : Bychmy iuz iáwnie wízyfcy o tym nie wiedzyeli/ [...] Iáko Pan Bog złołniká okrutnie poraża/ A iáka też nád wiernym iego pilna ftraża. *RejWiz* 123; *RejZwierc* 257; Tyśiáć lat by też było wieku człowieczego/ Nie więcey iák mrugnienie będzie oká twego/ [...] Porażał/ bierzefz wízytko/ á iák wichrem łomiłz Podobne odmiennym fnom czyniáć/ ktore łomiłz *GrabowSet* E.

porażać czym [w tym: wojskiem] (1) (5): *KrowObr* 88v; A z wft iego pochodził miecz ná obyie ftronie oftry/ áby im porażał pogány *RejAp* 160v, 14v; Bo możefz rozumieć co to iefz zá zbroinik/ á iáko mocno opátrzył woysko fwe ktorym poraża ten nędzny narod ludzki (*marg*) Moc á woysko czártá Íprołnego. (-) *RejPos* 78v; Poniewáłz iuz nie trzebá będzie niewiernych niezbożników hámováć/ áni duchem wft porażáć/ iáko tych ktorzy iuz ofádzieni będąc karánie/ fwe ná łobie nośić będą. *CzechRozm* 182.

W połączeniach szeregowych (2): Powieda też Apołtoł iz widziáł miecz oftrj á ná obie ftronie fiełący pochodzący z wft iego. [...] Coż to zá miecz? On ci to miecz írogich á ftráfzliwych fłow fwiętych iego/ ktoremi ná wíze ftrony fiećze/ á poraża/ á niłczy wízędy á wśzędy Íprzećiwniki fwoie *RejAp* 14v; [musimy ustawicznie trwáć w walce] á nie ledá s Íprzećiwniki/ ále s tákimi Íprzećiwniki/ kthorzy chytrze á niewidomie káżá/ niłczá/ á porażáią nas/ á kędy mogá przywodzą nas w gniew á w nienawiś Páná tego *RejPos* 334.

»porażać sprzećiwniki, nieprzyjaciele« [szyk zmienny] (4:1): Zá Páńłką pomoczá porážamy dułzne Íprzećiwniki náłze. *LubPs* Ev *marg*, gg2v; *RejAp* BB5, 14v; chrzest náłz zámknione grzechem pierwfzego Iádámá niebo nam wraca/ y lepłzy ray otwarza: iz przez ten Iordan do ziemié obiecány

wchodzim: y porażając wżytki nieprzyjaciele nálze/ dżierzawę wiecznego krolestwá bierzem. *SkarKaz* 516b.

Szeregi: »porażać i gasić« (1): Izafz nietylko sam Pan Kryftus iest świecá/ ktora oświeca wżelkiego tżłowieká/ przychodzącego ná ten świáth? ktory poraża y gási wżytłki infze świece zmyflone y obłudne/ swoią świátlnością nieftworzoną. *KrowObr* 88v.

»zwycięzać a porażać« (1): Oto fluchay/ iż [bestyja] będzie walczyłá przeciwko káżdemu wyznáwáczowi prawdy á imienia Pánłkiego świętego/ y zwyciężác [!] á porażác ie będzie. *RejAp* 92.

a) Udowadniać błqd [kogo, co] (3): A gdy mowi/ że się tego wcielonego słowá ręce nálze dotykály/ Mánicheufze poraża/ ktorzy trzymáli/ że Pan Chrístus miał nie prawdziwe ále obłudne ciáło. *WujNT* 817.

W porównaniu (1): *NiemObr* 143 cf »krotkimi słowy porażać«.

Zwroty: »na głowę porażać« (1): Kilká zásię słow od Anyoła ná ten czás opufzczonych [...] Helżbietá Duchá ś. pełná przyczyniła [...] z ośobliwey ísprawy Duchá S. pewnemi słowy nie iedno kácerstwo (zwłászczá Eutylianow/ Mánicheyczykow/ Apollináryftow/ y infzych niektórych herezyą zápowietrzonych ludzi) ná głowę porażáią. *LatHar* 7.

»krotkimi (a. pewnemi) słowy porażać« (2): A co długiemí słowy X.K. wyftáwić vsíluie: To X.A. nie czuiác się/ y do czego infzego zmierzáiąc: krotkimi słowy/ iáko iákim táránem poraża/ y obála *NiemObr* 143; *LatHar* 7.

Szereg: »porażać i obalać« (1): *NiemObr* 143 cf »krotkimi słowy porażać«.

a. O Bogu będącym sprawcą klęski (3): Ten [Bóg] rofkazał by z námi iuż walczyły y gwiazdy/ Ktore ínadż wykroczywłzy s krefu á z mieycá íwego/ Porażály Zyzárę okruthniká onego [*adversus Sisaram pugnaverunt Vulg Iudic* 5/20] *LubPs* hh; Iozue on święty mąż/ kiedy ízedł przed woylki/ Závždy przed nim porażał naprzod Anyoł Pánłki. *RejWiz* 155v; Ale powieda/ iż przydzie Bog twoy [...] Tuć Prorok nie mowi iż będzie porażał/ miał dobywał/ hufy ízykował/ Ale powieda/ iż przyniefie s łobą zaplátę y pomíte w íprawiedliwóści swoiey. *RejPos* 3.

2. Zabijać; occidere HistAl, Vulg, Cn; prosternere HistAl, effligere, sternere Cn [kogo] (8): á iuż przychodziłá ciemność nocna/ á ítądże wielkość wozow ostrych ktore ná zad wciekály/ nie zliczne Perfy porażály [wielkosc wozow [...] perszasz wyelye pobyła *HistAl* 1510]/ wpadáli ludzie Perfcy przed wozmi iáko zboże ná polu/ bo od wielkości iezych byli podeptáni. *HistAl* F4; Perfowie zátim czynili nawálność ná Indi ítrzeláiąc/ y kopiymi ie przebadáiąc porażáli [pobyły ye *HistAl* 1510] *HistAl* H; wiele Othoman mocą pobráł krolestw/ kráin/ ludzi porażał bes liczby/ thák w Azyey iáko w Grecyey rycerłkim obyczáiem *BielKron* 244.

Przen [kogo, co] (4): Bo y Pímo powieda iż brzuch co ták tyie/ Wíęcey ludzi poraża niżli miecz pobije. *RejWiz* 15; Zádości theż porażáią leniwego [Pożádlivosti zábiiáią leniwego *WujBib*]: bo nic niechciály ręce iego robić *Leop Prov* 21/25; hárdé á vporne íercá lámá ich złość porážáłá/ thák iáko o nich z dawná Prorok powiedał: Iż złościwego lámá złość iego pobić muśi. *RejPos* 265; *RejZwierc* 262.

3. Uderzać, ranić; ferire HistAl [czym] (2): tám bárzo wiele dziwney gádziny było/ ktorzy mieli kopythá iákoby wieprze/ á były ízyrokie ná trzy ítopy/ ktoremi rycerstwo Alexandrowe porażáli [ryczerze ... były byczy *HistAl* 1510] *HistAl* M2v; náleżli niektore zwierzętá máiące ná głowie kóci

kárbowáne iáko piáá ktorą trá/ á bárzo óftre iáko miecz/ kthoremi okrutnie porażáli [przebyaly *HistAl* 1510] lud Alexandrow/ thák iż też tarcze przebiáli/ zwano ie Iednorofce/ wózákże ich pobili. *HistAl* M6.

4. *Atakować* [kogo] (1) : [Aleksander] począł bárzo mężnie walczyć/ zá nim Grekowie y Macedonowie Indi vfilnie porażáli [*fortissime impugnabant*]. *HistAl* H.

5. *Przewracać* (3) : Prosterno, Porażam/ porzucam o ziemię w ziemię vtłukam. *Mącz* 415a, 414c; Prosterno – Porażam, oziemie vderzam *Calep* 865a.

Synonimy: 1. *bić, bijać, gromić, pobijać, zwyciężać*; 2. *mordować, zabijać*; 3. *ranić, uderzać*.

Formacje współrdzenne cf RAZIĆ.

Cf **PORAŻAJĄCY**

LW